

Realdania

cabi

JYSKE BANK

KLOGE HÆNDER

Flere unge skal vælge håndværkervejen

En tværgående erfaringsopsamling på 3 pilotprojekter udført i perioden februar 2018 til juni 2020

Indhold

1	Introduktion	3
2	Projekt Kloge Hænder	4
3	Metoden i Kloge Hænder	5
4	De tre pilotprojekter.....	6
5	Projektets resultater.....	7
5.1	Spørgeskemaundersøgelsen – kvantitativ del.....	7
5.2	Spørgeskemaundersøgelsen – kvalitativ del.....	12
5.3	Overordnede resultater af spørgeskemaundersøgelsen	13
5.4	Øvrige resultater fra opsamlingen.....	13
6	Opmærksomhedspunkter ifm. den tværgående erfaringsopsamling.....	14
7	Anbefalinger til forankring af Kloge Hænder efter projektets afslutning	15

1 Introduktion

Denne rapport indgår i den tværgående opsamling af erfaringerne og resultaterne i projekt "Kloge Hænder – Flere unge skal vælge håndværkervejen". Projektet er udviklet af og gennemført med Jyske Bank som tovholder og støttet af Realdania i perioden 2018 til 2020. Det består af tre pilotprojekter, hvor tre lokale skoler og håndværksvirksomheder har samarbejdet om at organisere en uge for folkeskoleelever i 7. eller 8. klasse med praktiske fag på skoleskemaet. Projektet har til formål at give folkeskoleelever mulighed for at prøve kræfter med håndværksfag og ultimativt påvirke flere af eleverne til at påbegynde en erhvervsuddannelse efter folkeskolen.

Den tværgående erfaringsopsamling er udarbejdet af Cabi i samarbejde med Jyske Bank. Den består af:

1. **En erfaringsopsamling** (denne rapport), der præsenterer de samlede resultater og erfaringer fra pilotprojekterne, og som kommer med relevante anbefalinger til projektets interessenter og beslutningstagere ifm. videreførelse af projektet på landsplan og i de enkelte kommuner. Et særligt fokus i denne del er lagt på forankringen af projektets producerede viden og erfaringer med samarbejde mellem skoler og virksomheder.
2. **Et vejledningsmateriale**, der præsenterer erfaringer og anbefalinger til den konkrete gennemførelse af kommende Kloge Hænder-projekter. Dette separate vejledningsmateriale indeholder en lang række gode råd, overvejelser, tips og opmærksomhedspunkter målrettet tovholdere og andre, der varetager den konkrete gennemførelse af projekter.

Den tværgående erfaringsopsamling er udarbejdet på baggrund af:

- Tre pilot-cases, der er udarbejdet af projektledelsen efter gennemførelsen af delprojekterne. De tre cases præsenterer erfaringer og resultater fra de enkelte pilotprojekter (se bilag 1-3)
- En spørgeskemaundersøgelse gennemført blandt de elever, der har deltaget i pilotprojekterne
- Evalueringsworkshop gennemført af Cabi med projektets følgegruppe
- Løbende møder og korrespondance mellem Cabi og projektledelsen.

2 Projekt Kloge Hænder

Projekt Kloge Hænder er gennemført af Jyske Bank som projektledelse i samarbejde med tre lokale skoler og entreprenører:

- Havdrup Skole i Solrød Kommune i samarbejde med Tømrer- og snedkermester Egon Olsen og Søn
- Skolen på Amagerbro og Lundehusskolen, begge i Københavns Kommune, i samarbejde med entreprenørvirksomheden Enemærke & Petersen

Projektets organisering tæller herudover en følgegruppe, der undervejs i projektet har bidraget til den løbende udvikling og kvalitetssikring af projektet og bistået projektet ved at sikre opbakning blandt relevante aktører. Følgegruppen består af medlemmer fra Skolelederforeningen, Dansk Byggeri, Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier, UU Danmark, 3F, Enemærke og Petersen, Egon Olsen & Søn og Havdrup Skole.

Formålet med projektet er at inspirere og motivere elever i 7.-9. klasse, så flere vælger en håndværkeruddannelse. Baggrunden er en bekymring om, at mange unge har svært ved at finde vej igennem uddannelsessystemet. Det kan sætte dem i en udsat position. 32 % af eleverne i 8. klasse vurderes 'ikke-uddannelsesparate' til mindst et af deres uddannelsesvalg¹, og over 100.000 unge under 30 år har hverken været i job eller under uddannelse i mere end et halvt år. Det svarer til hver tiende af alle unge under 30 år².

Samtidig står det danske erhvervsliv over for en massiv udfordring i form af mangel på faglærte. Det estimeres, at Danmark i 2025 vil mangle 70.000 faglærte³. I 2019 havde 20,1 % af de unge en erhvervsuddannelse (EUD) som førsteprioritet for uddannelsesvalg. 72 % havde en gymnasial uddannelse⁴.

Projektets langsigtede formål er at bidrage til:

- At flere unge vælger en erhvervsfaglig uddannelse – også de socialt og fagligt stærke unge – så Danmark og især byggeriet og det bebyggede miljø får den nødvendige arbejdskraft
- At flere unge med boglige eller sociale udfordringer gennemfører en uddannelse og får en plads i de brancher, der har brug for dem
- At håndværksfagenes status generelt øges, så dansk byggeri undgår nedbremsning, og så Danmarks sammenhængskraft på tværs af faggrupper bevares.

¹ Undervisningsministeriet 2018, "Uddannelsesparathed hos eleverne i 8. klasse"

² Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2018, "I dele af Danmark er hver 5. ung ikke i job eller under uddannelse"

³ Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2016, "Danmark kommer til at mangle faglærte"

⁴ Undervisningsministeriet 2019, "Hvad vælger eleverne, når de forlader grundskolen efter 9. og 10. klasse i 2019?"

3 Metoden i Kloge Hænder

Idéen bag Kloge Hænder er, at udvalgte skoler og elever i 7.-9. klasse i skoletiden deltager i en håndværksmæssig forskønnelse eller forbedring af et lokalt område eller bygning.

Metoden har særligt opmærksomhed på at sikre, at de unge kan se relevansen af det praktiske arbejde, de udfører, fordi det foregår i eller ved et lokalområde, som de unge føler sig knyttede til, og fordi projektet efterfølgende kommer de unge og lokalmiljøet til gode.

Det håndværksmæssige arbejde foregår hen over 1-2 uger, hvor de unge i praksis arbejder med forskellige håndværksdiscipliner under kyndig vejledning af håndværksmestre og erhvervsskoleundervisere. Derudover inddrages de unge både i perioden inden og efter den praktiske gennemførelse i læring og opgaveløsning knyttet til projektet.

Projektet fokuserer på praksiskompetencer og læring om håndværksfag som karrierevej, herunder arbejdsmarkedskendskab og sikkerhed på arbejdspladsen. Der lægges desuden op til læring på tværs af forskellige grundskolefag, hvor løste arbejdsopgaver kobles til eksisterende læringsmål og fag. Fx geometri i matematikfaget og kommunikation i danskfaget. Dermed omsættes teoretisk læring til praktisk anvendelig viden.

Karrierelæring indgår som en vigtig del af projektforløbet og opfølgningen. Der arbejdes med at tydeliggøre for både elever og forældre, hvilke praksiskompetencer eleverne får gennem projektet. Forløbet kan også indeholde lokale virksomhedsbesøg.

4 De tre pilotprojekter

Undervejs i projektet er der gennemført i alt tre pilotprojekter med udgangspunkt i projektets metode. For hvert pilotprojekt blev der etableret et lokalt partnerskab mellem relevante lokale aktører (virksomheder, kommune, skoler mv.). Samtidig blev der nedsat en projektgruppe med en lokal tovholder, forankret i kommunen eller på skolen, til at stå for den praktiske gennemførelse af projektet.⁵

De tre pilotprojekter

Havdrup Skole	Lundehusskolen	Skolen på Amagerbro
Klassetrin: 8. klasse (8.C) – 20 elever	Klassetrin: 7. klasse (7.A) – 20 elever	Klassetrin: 7. klasse – 20 elever
Virksomhed: Egon Olsen & Søn	Virksomhed: Enemærke & Petersen	Virksomhed: Enemærke & Petersen
Periode: Fra februar 2018 frem til håndværksuge i oktober 2018	Periode: Fra juni 2019 til oktober 2019 – håndværksuge i september 2019	Periode: Fra december 2019 til juni 2020 – håndværksuge i marts 2020
Byggeprojekt: Bygning af terrassedæk på 6x8 meter.	Byggeprojekt: Møblering og udsmykning af område omkring bålplads.	Byggeprojekt: Forskønnelse af skolegård og atriumgård

⁵ Grundet nedlukning af skolerne ifm. coronapandemien 2020 er det planlagte fjerde pilotprojekt med en 9. klasse på efterskole blevet aflyst.

5 Projektets resultater

For at kunne vurdere, om pilotprojekterne har haft indflydelse på elevernes interesse for håndværksfag og valg af ungdomsuddannelse, er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse med både en kvantitativ og en kvalitativ del.

Før og efter at eleverne har deltaget i pilotprojekterne, er de blevet bedt om at besvare de samme spørgsmål. Efter projektet er der yderligere spurgt til elevernes oplevelse af projektet.

Spørgeskemaundersøgelsen er udvidet og tilpasset efter det første pilotprojekt, hvilket betyder, at der ikke findes besvarelser på alle spørgsmål fra eleverne, der deltog i pilotprojektet på Havdrup Skole.

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsens kvantitative og kvalitative dele gengives herunder og suppleres efterfølgende med udvalgte resultater og erfaringer fra projektledelsen samt fra de skoler og virksomheder, der har deltaget i pilotprojekterne.

5.1 Spørgeskemaundersøgelsen – kvantitativ del

I alt har 60 elever deltaget i de tre pilotprojekter og fået udleveret de to spørgeskemaer. 58 elever har besvaret "Før"-undersøgelsen, og 57 har besvaret "Efter"-undersøgelsen. Det relativt lille datagrundlag betyder, at ændrede besvarelser hos en enkelt elev resulterer i en stor procentuel ændring. Med dette forbehold in mente kan spørgeskemaundersøgelsen give en indikation af pilotprojekternes effekt på elevernes uddannelsesvalg og holdning til erhvervsuddannelserne.

Deltagende elever i undersøgelsen

Pilotprojekt/skole	Før	Efter
Havdrup Skole (8.C)	20 besvarelser	19 besvarelser
20 elever	40 % piger	40 % piger
	60 % drenge	60 % drenge
Lundehusskolen (7.A)	19 besvarelser	20 besvarelser
20 elever	47 % piger	45 % piger
	53 % drenge	55 % drenge
Skolen på Amagerbro (7.kl.)	19 besvarelser	18 besvarelser
	63 % piger	56 % piger
20 elever	37 % drenge	44 % drenge

Eleverne er i undersøgelsen blevet bedt om at vurdere deres egne evner inden for hhv. humanistiske fag, naturfaglige fag og praktisk/musiske fag både før og efter pilotprojekterne.

Samlet set er der efter projekterne kun begrænsede forskydninger i elevernes selv vurdering af deres kompetencer.

Boglige og praktiske kompetencer – elevernes egne vurderinger

Pilotprojekt/skole	Før	Efter	Ændring
Havdrup Skole (8.C) 20 elever	75 % gode boglige kompetencer 60 % gode praktiske kompetencer	69 % gode boglige kompetencer 58 % gode praktiske kompetencer	Svagt fald i elevernes vurdering af egne kompetencer
Lundehusskolen (7.A) 20 elever	84 % gode i humanistiske fag 63 % gode i naturfaglige fag 79 % gode i praktisk/musiske fag	90 % gode i humanistiske fag 70 % gode i naturfaglige fag 80 % gode i praktisk/musiske fag	Svag stigning i elevernes vurdering af egne kompetencer inden for alle tre fagtyper
Skolen på Amagerbro (7.kl.) 20 elever	63 % gode i humanistiske fag 52 % gode i naturfaglige fag 74 % gode i praktisk/musiske fag	78 % gode i humanistiske fag 45 % gode i naturfaglige fag 83 % gode i praktisk/musiske fag	Stigning i elevernes vurdering af egne kompetencer i humanistiske fag og praktisk/musiske fag Svagt fald inden for naturvidenskabelige fag

Adspurgt om deres holdning til erhvervsuddannelserne tegner der sig et klart billede af, hvordan elevernes syn på disse uddannelser er blevet ændret, efter at de har deltaget i projektet. Andelen af alle elever, der svarer, at de har en overordnet positiv eller meget positiv holdning til erhvervsuddannelserne, er steget fra 49 % til 62 %. Samtidig er andelen af lidt eller meget negative holdninger også steget svagt fra 5 % til 12 %.

Holdning til erhvervsuddannelserne

Pilotprojekt/skole	Før	Efter	Ændring
Havdrup Skole (8.C) 20 elever	35 % positiv 65 % neutral/ved ikke 0 % negativ	48 % positiv 47 % neutral/ved ikke 5 % negativ	Flere positive og negative holdninger til EUD. Færre neutrale/ved ikke
Lundehusskolen (7.A) 20 elever	48 % positiv 42 % neutral/ved ikke	65 % positiv 15 % neutral/ved ikke	Flere positive og negative holdninger til

	11 % negativ	20 % negativ	EUD. Færre neutrale/ved ikke
Skolen på Amagerbro (7.kl.)	63 % positiv	73 % positiv	Flere positive og negative holdninger til EUD. Færre neutrale/ved ikke
20 elever	32 % neutral/ved ikke	17 % neutral/ved ikke	
	5 % negativ	11 % negativ	

Adspurgte om valg af uddannelse efter folkeskolen ser vi overordnet en stigning fra 10 til 12 elever, der forventer at påbegynde en erhvervsuddannelse (EUD/EUX).

Det skal bemærkes, at eleverne fra Skolen på Amagerbro havde en relativt høj andel, der inden projektet pegede på en erhvervsuddannelse, og samtidig meget få, der var sikre i deres valg. Faldet fra 7 til 5 elever, der i denne klasse peger på en erhvervsuddannelse, bør primært fortolkes som et udtryk for, at eleverne både før og efter projektet var meget usikre på deres valg af ungdomsuddannelse.

Generelt set er eleverne efter pilotprojekterne imidlertid blevet lidt mere sikre i deres valg af ungdomsuddannelse. Andelen af "sikre" og "meget sikre" er steget fra 48 % til 54 %.

Eleverne, der ikke peger på en erhvervsuddannelse efter folkeskolen, er blevet bedt om at give én eller flere årsager til dette fravalg. Efter at have deltaget i projektet fravælger færre af eleverne EUD/EUX på baggrund af manglende kendskab. Flere elever beskriver efter projektet manglende interesse for uddannelsen som årsagen til fravalget.

Valg af uddannelse

Pilotprojekt/skole	Før	Efter	Ændring
Havdrup Skole (8.C)	2 ud af 20 peger på erhvervsuddannelse (EUD/EUX)	5 ud af 19 peger på erhvervsuddannelse (EUD/EUX)	Stigning på tre elever, der peger på en erhvervsuddannelse (EUD/EUX)*
20 elever	59 % er sikre på deres valg	77 % er sikre på deres valg	Flere elever er sikre i deres valg
	Eleverne fravælger EUD/EUX pga. 1) manglende interesse (37 %)	Eleverne fravælger EUD/EUX pga. 1) manglende interesse (50 %)	Fravalg af EUD/EUX sker i højere grad pga. manglende interesse, og fordi uddannelsen ikke passer til elevens evner

	2) det ikke passer til egne evner (32 %) <i>(manglende kendskab var ikke en svarmulighed)</i>	2) det ikke passer til egne evner (43 %) <i>(manglende kendskab var ikke en svarmulighed)</i>	<i>*Ved uddannelsesvalget i 9. kl. valgte tre elever EUD/EUX⁶</i>
Lundehusskolen (7.A) 20 elever	1 ud af 19 peger på erhvervsuddannelse (EUD/EUX) 53 % er sikre på deres valg Eleverne fravælger EUD/EUX pga. 1) manglende kendskab (44 %) 2) manglende interesse (28 %)	2 ud af 20 peger på erhvervsuddannelse (EUD/EUX) 45 % er sikre på deres valg Eleverne fravælger EUD/EUX pga. 1) manglende kendskab (33 %) 2) manglende interesse (33 %)	Stigning på én elev, der peger på en erhvervsuddannelse (EUD/EUX) Lidt færre elever er sikre i deres valg Fald i fravalg af EUD/EUX som følge af manglende kendskab
Skolen på Amagerbro (7.kl.) 20 elever	7 ud af 19 peger på erhvervsuddannelse (EUD/EUX) 31 % er sikre på deres valg Eleverne fravælger EUD/EUX pga. 1) manglende kendskab (58 %) 2) dårlig løn (17 %)	5 ud af 18 peger på erhvervsuddannelse (EUD/EUX) 39 % er sikre på deres valg Eleverne fravælger EUD/EUX pga. 1) manglende kendskab (54 %) 2) interesse (31 %)	Fald på to elever, der peger på en erhvervsuddannelse (EUD/EUX) Lidt flere elever er sikre i deres valg Uændret fravalg af EUD/EUX som følge af manglende kendskab Stigning i fravalg pga. manglende interesse

I eftermålingen er eleverne i to af pilotprojekterne blevet spurgt til deres oplevelse og betydningen af at have været med i Kloge Hænder.

- 98 %, eller alle elever på nær én, synes godt eller meget godt om at have været med til at bygge
- 87 % oplever i nogen eller høj grad at have lært noget om at planlægge og bygge noget praktisk
- 79 % oplever, at klassens fællesskab er blevet lidt eller meget bedre efter projektet

⁶ Oplyst af UU-vejledningen til projektledelsen efter projektet. Syv af eleverne har valgt 10. klasse. Ifølge UU-vejlederen er der ofte en del af de elever, der vælger 10. klasse, der efterfølgende vælger en erhvervsuddannelse.

Oplevelse med og betydning af Kloge Hænder

Pilotprojekt/skole	Overordnet, hvad synes du om at være med til at bygge?	I hvilken grad har du lært noget om at planlægge og bygge noget praktisk?	Hvilken betydning har projektet haft for fællesskabet i klassen?
Havdrup Skole (8.C) 20 elever	(ikke spurgt)	(ikke spurgt)	(ikke spurgt)
Lundehusskolen (7.A) 20 elever	95 % synes godt eller meget godt om at være med til at bygge	90 % har i høj eller nogen grad lært noget	75 % synes, at fællesskabet er blevet meget bedre eller lidt bedre
Skolen på Amagerbro (7.kl.) 20 elever	100 % synes godt eller meget godt om at være med til at bygge	83 % har i høj eller nogen grad lært noget	83 % synes, at fællesskabet er blevet meget bedre eller lidt bedre

Endelig er eleverne i to af pilotprojekterne blevet spurgt til, om projektet har gjort dem mere interesserede i erhvervsuddannelserne, og om de kunne tænke sig flere projekter som Kloge Hænder.

- 69 % af eleverne i Kloge Hænder er i høj eller nogen grad blevet mere interesserede i erhvervsuddannelserne
- 87 % af eleverne vil i høj eller nogen grad ønske flere projekter som Kloge Hænder

Interessen for en erhvervsuddannelse

Pilotprojekt/skole	Har din deltagelse i Kloge Hænder gjort dig mere interesseret i erhvervsuddannelserne og de muligheder, der findes?	Ville du ønske dig, at der i folkeskolen var flere projekter som Kloge Hænder?
Havdrup Skole (8.C) 20 elever	(ikke spurgt)	(ikke spurgt)
Lundehusskolen (7.A) 20 elever	60 % er i høj eller nogen grad blevet mere interesserede i erhvervsuddannelserne	90 % vil i høj eller nogen grad ønske flere projekter som Kloge Hænder
Skolen på Amagerbro (7.kl.) 20 elever	78 % er i høj eller nogen grad blevet mere interesserede i erhvervsuddannelserne	83 % vil i høj eller nogen grad ønske flere projekter som Kloge Hænder

5.2 Spørgeskemaundersøgelsen – kvalitativ del

Eleverne er i forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen blevet bedt om at sætte egne ord på deres oplevelse og udbytte af Kloge Hænder. En række temaer går igen i elevernes svar.

Flere elever giver udtryk for, at det var været en god oplevelse at lave noget "hands-on" og praktisk og få mulighed for at bruge kroppen i skoletiden. En elev svarede følgende på spørgsmålet om, hvad det bedste ved at deltage i projektet havde været:

” Det bedste var, at vi kom ud og brugte vores hænder og vores hoved på en ny måde. Det var også fedt at lægge bogen og for en gangs skyld lave noget, man syntes er spændende”

I samme tråd er flere elever glade for at have fået prøvet kræfter med at bygge noget ægte og prøve et håndværk af.

” Det var fedt at bygge med nogle gode materialer og noget rigtig værktøj”.

Mange af eleverne er glade og stolte over at have været med til at lave noget brugbart, som varigt kommer skolen og deres nærområde til gode. En elev svarer:

” Det bedste ved det hele har næsten været at se resultatet af vores arbejde og tænke på, at de mindre børn kommer til at bruge terrassen i årene fremover”

Eleverne blev også spurgt til, hvad der kunne gøre projektet bedre, og her havde en stor andel ikke nogen forslag. Mange elever, særligt fra det sidste pilotprojekt på Skolen på Amagerbro, svarer, at det ikke kunne gøres bedre.

” Jeg synes virkelig ikke, at man kunne gøre det bedre. Det var meget sjovt og lærerigt”

Eleverne fra pilotprojektet på Lundehusskolen har flere og meget forskellige forslag til forbedringer af projektet. Nogle ønsker mere frihed undervejs i ugen, og andre et mere fast og planlagt forløb, hvor det er mere klart, hvad man skal lave. En elev påpegede, at byggematerialerne bør være indkøbt på forhånd.

” Ressourcerne skal være der, så vi kan bygge med det samme i stedet for at udskyde til i morgen.”

Flere af elevernes svar indikerer også, at de har fået et udbytte i forhold til valg af uddannelse, kendskab til arbejdsmarkedet og faglig perspektivering.

” Det bedste ved projektet var, at jeg fik nogle indsigter i, hvad de forskellige professioner på en arbejdsplads laver – fx tømrer”

- ” Normalt kan jeg ikke lide matematik. Selvom dét at være elektriker også har noget med matematik at gøre, så er det sjov matematik, fordi jeg har brugt mine hænder”
- ” Jeg synes, det var sjovt og spændende. Jeg har også fået en idé til, hvad jeg gerne vil være i fremtiden”

5.3 Overordnede resultater af spørgeskemaundersøgelsen

Spørgeskemaundersøgelsens resultater peger overordnet på, at Kloge Hænder har ydet et positivt bidrag til formålet med at inspirere de deltagende elever til at vælge en erhvervsskole efter folkeskolen. De væsentligste resultater af undersøgelsen opsummeres herunder:

- **Eleverne i Kloge Hænder er blevet mere interesserede i erhvervsuddannelserne.** 69 % af de adspurgte elever er efterfølgende mere interesserede i erhvervsuddannelserne.
- **Flere elever forventer at påbegynde en erhvervsuddannelse efter at have deltaget i projektet.** Antallet af elever, der peger på en erhvervsuddannelse, er steget fra 10 til 12, svarende til en stigning i andelen fra 17 % til 21 %.⁷
- **Flere elever har, efter projektet, et positivt syn på erhvervsuddannelserne.** Andelen af elever med positive holdninger til erhvervsuddannelserne er steget med 13 %.
- **Eleverne er generelt lidt mere sikre i deres uddannelsesvalg efter at have deltaget i Kloge Hænder.** Andelen af elever, der er sikre i valget af uddannelse, er steget fra 48 % til 54 %.
- **Eleverne er generelt meget positive over for deres oplevelse og udbytte af projektet.**

5.4 Øvrige resultater fra opsamlingen

Projektledelsen har gennemført særskilt evaluering af de enkelte pilotprojekter med de lokale aktører undervejs i projektet. Denne proces har skabt en meget omfattende og detaljeret viden om planlægning og gennemførelse af Kloge Hænder-projekter (se bilag 1-3). Det omtalte vejledningsmateriale er produceret som en særskilt del af den tværgående erfaringsopsamling med henblik på at præsentere mest muligt af denne viden på en let tilgængelig og anvendelsesorienteret måde.

Evalueringerne med de lokale aktører og Cabis dialog med projektledelsen undervejs i projektet peger yderligere på en række supplerede resultater og centrale erfaringer.

⁷ Landsgennemsnittet for både 9. og 10. klasser var i 2019 på 20 %. Kilde: UVM 2019, ”Hvad vælger eleverne, når de forlader grundskolen efter 9. og 10. klasse i 2019?”

- **Projekterne er blevet bedre organiseret og mere effektive undervejs.** Den tværgående projektledelse har gjort det muligt at bygge på erfaringerne fra projektet på Havdrup Skole og dermed gøre processen på Lundehusskolen mere effektiv. Projektet på Skolen på Amagerbro har ligeledes kunnet drage nytte af erfaringerne fra begge forudgående projekter – særligt fra Lundehusskolen, hvor virksomhed og projektleder gik igen.
- **Projektet giver eleverne mulighed for se, hvad man kan bruge sin viden til, og sætter fokus på usete kompetencer.** Gennem projekterne har eleverne fået mulighed for at prøve teoretiske kompetencer af i praksis. En skole oplyser, at det har betydet, at de elever, der ikke er så bogligt stærke, er kommet mere på banen ifm. projektet. Det styrker disse elevers selvforståelse og anseelse blandt deres kammerater.
- **Eleverne profiterer af et længere forløb med flere og forskelligartede aktiviteter.** Koblingen af forudgående og efterfølgende aktiviteter i sammenhæng med selve håndværksugen opbygger elevernes kendskab til og interesse for erhvervsuddannelser.Besøg på virksomheder og uddannelser, rundvisninger på byggeprojekter og deltagelse i skillsarrangementer giver mulighed for, at den enkelte elev møder netop det fagområde, der appellerer til hende eller ham.
- **Resultatet af elevernes arbejde skaber stolthed og får projektet til at leve videre.** Eleverne føler generelt et stort ejerskab til de færdige byggeprojekter og oplever stolthed over at have opført noget virkeligt og varigt. Projektets særlige fokus på at give eleverne mulighed for skabe konkret værdi i deres nære omgivelser er en metodisk styrke ved Kloge Hænder.
- **Projekterne styrker sammenholdet i klassen.** Både elever og skoler vurderer i høj grad, at fællesskabet i klassen er blevet styrket igennem pilotprojekterne. Som gruppe vokser eleverne af at blive betroet en "rigtig" opgave, og processen frem til det færdige byggeri og ferniseringen for bl.a. forældre fungerer som teambuilding.

6 Opmærksomhedspunkter ifm. den tværgående erfaringsopsamling

Spørgeskemaundersøgelsen og evalueringens aktiviteter peger på en række opmærksomhedspunkter af relevans for projektets interessenter

- **Projektets endelige effekt på elevernes uddannelsesvalg er ukendt.** Kun en af de tre klasser, der har deltaget i projektet, har på tidspunktet for evalueringen valgt ungdomsuddannelse. Af de 20 elever fra klassen på Havdrup Skole har tre valgt en erhvervsuddannelse. Syv af eleverne har valgt 10. klasse. Ifølge skolens UU-vejleder er der ofte en del af de elever, der vælger 10. klasse, der efterfølgende vælger en erhvervsuddannelse. Landsgennemsnittet for tilmeldinger til erhvervsuddannelserne

(EUD) var i 2019 på 20 % af de elever, der forlader 9. og 10. klasse, svarende til 4 ud af 20.⁸

- **Det er uklart, hvilket klassetrin der egner sig bedst til at deltage i Kloge Hænder.** Projekterne, hhv. to med 7. klasser og ét med en 8. klasse, har vist, at der er fordele og ulemper ved at gennemføre projekterne på begge klassetrin.

For eleverne i 7. klasse opleves uddannelsesvalget generelt som værende meget langt ude i fremtiden, og de er usikre på deres valg sammenlignet med 8. klassen i projektet. Effekten af et projekt for 7. klasser er tilmed vanskeligere at måle, idet den først kan ses ved valget af ungdomsuddannelse i 9. eller evt. 10. klasse. Modsat kan 7. klasserne være mere nysgerrige, åbne og påvirkelige, idet mange af dem endnu ikke har lagt sig fast på en uddannelsesmæssig retning.

- **Ressourceforbruget undervejs kan overraske og udfordre projekterne.** Alle aktører i pilotprojekterne er opmærksomme på projektets omkostninger og giver udtryk for, at projekter fremover bør udføres så effektivt som muligt. Skolerne bruger ifm. projekterne ressourcer på ekstra lærertimer. Herudover forudsætter projektet en særlig interesse blandt lærergruppen, som ikke nødvendigvis er til stede på alle skoler. Virksomhederne giver generelt udtryk for, at processen i Kloge Hænder-projekter bør være optimeret mhp., at tidsforbruget holdes på et niveau, hvor også mindre entreprenører og håndværksvirksomheder kan deltage. Den tværgående projektledelse har, som allerede beskrevet, været med til at sikre, at projekterne undervejs er blevet mere effektive, herunder også ift. omkostninger. Projektledelsen påpeger, at ressourceforbruget ifm. gennemførelse af spørgeskemaundersøgelsen og indhentning af samtykkeerklæringer har været højt.

7 **Anbefalinger til forankring af Kloge Hænder efter projektets afslutning**

Projektets positive resultater ift. formålet og de generelt positive tilbagemeldinger fra de medvirkende aktører og elever giver anledning til at overveje, hvordan projektet kan videreføres og forankres, når det afsluttes i juni 2020, hvor Jyske Banks projektledelse ophører.

Målsætningen for projektet har været at skabe en række resultater og erfaringer, som efterfølgende kunne overdrages til og videreføres af centrale aktører med interesse i skole-virksomhedssamarbejde.

I forbindelse med erfaringsopsamlingen har projektets følgegruppe drøftet, hvordan projektet kan videreføres. Det er der kommet følgende anbefalinger ud af:

⁸ Undervisningsministeriet 2019, ”Hvad vælger eleverne, når de forlader grundskolen efter 9. og 10. klasse i 2019?”

- **Etablér lokale partnerskaber mellem skoler og virksomheder**

Etableringen af samarbejde mellem skoler og erhvervsvirksomheder er generelt udfordret af, at skolerne ikke har relationer med erhvervsvirksomheder, og af, at disse to typer aktører ikke nødvendigvis kender meget til hinandens virkelighed. Kommunale partnerskabsaftaler kan være nøglen til etablering af et samarbejde, men der er efterfølgende en opgave i at få afstemt forventninger og roller mellem skole og virksomhed.

- **Vær tydelig om ressourceforbrug før og under håndværksugen**

Etablering af konkrete samarbejder er ofte udfordret af usikkerhed om ressourceforbrug hos både skole og virksomhed. Skab så tidligt, som det kan lade sig gøre, et overblik over ressourcebehovet ifm. kommende projekter for at imødegå denne usikkerhed.

- **Søg alternativ finansiering af byggematerialer og sikkerhedsudstyr**

Følgegruppen anbefaler i tillæg til det ovenstående at opsøge partnerskaber med byggemarkeder/materialeleverandører for at nedbringe udgifter til byggematerialer og sikkerhedsudstyr. Et eller flere regionale "udstyrskit" med sikkerhedsudstyr til en hel klasse kunne med fordel stilles til rådighed for kommende projekter.

- **Afvej behov og ressourcer ift. omfang og design af evalueringsaktiviteter.**

Evalueringsaktiviteter. Evaluering i form af spørgeskemaundersøgelser bidrager til at få øje på projekternes effekter og kan bruges ifm. kommunikation til forældre eller medier og til evt. afrapportering. Erfaringen fra pilotprojekterne er, at gennemførelse af denne type evaluering er en relativt stor administrativ opgave for de deltagende lærere. Særligt indhentning af samtykkeerklæringer fra forældre har vist sig at være tidskrævende.

- **Hvem skal være lokal tovholder?**

Det er vigtigt at være opmærksom på, at projektledelsen fra Lyske Bank undervejs i pilotprojekterne har fungeret som gennemgående tovholder for de tre lokale projekter. Erfaringen er, at denne tværgående tovholderfunktion har sikret en høj effektivitet i de enkelte projekter på baggrund af den oparbejdede viden og erfaring fra foregående projekter, og at den ikke mindst har sikret koordination og forventningsafstemning mellem de involverede skoler og virksomheder.

Det anbefales, at kommuner, der igangsætter lignende forløb, tilknytter en tovholder, enten fra kommunen (fx en erhvervsplaymaker, stabsmedarbejder, læringskonsulent eller UU-vejleder) eller eksternt. En ekstern aktør kunne fx være Naturvidenskabernes hus.

Vær opmærksom på, at den praktiske detailplanlægning af projektet i forhold til læringsmål og skolens årshjul kun kan udføres af ledelsen og lærerne på skolen.

- **Videreførelse af projekt Kloge Hænder – behov for ”Kloge Hænder 2”?**

Følgegruppen peger på, at en udbredelse af Kloge Hænder ikke alene sker igennem udbredelse af den viden, der er skabt ifm. med projektet og formidlet i vejledningsmaterialet. Der skal være en aktør, der samler de forskellige interessenter og aktivt formidler erfaringerne. Følgegruppen foreslår i den forbindelse, at der arbejdes på at gennemføre et nyt projekt med 4-5 kommuner med 4-5 skoler hver. Cabi kunne spille en rolle i dette arbejde.

- **Lokal udbredelse gennem nærområdet**

Der er stor interesse for Kloge Hænder blandt elever, lærere og ledere på de skoler, der har deltaget. Naboskoler til skoler med Kloge Hænder-projekter kan blive motiveret til at starte egne projekter og kan have lettere adgang til motiverende sparring igennem allerede eksisterende netværk. Pilotprojekterne har vist, at eleverne er stolte af at have bidraget med noget varigt til deres skole, hvilket også har bevirket, at elever på yngre klassetrin har spurgt til, om de også skal lave et håndværksprojekt i 7. eller 8. klasse.

- **Tænk Kloge Hænder ind i regionale og kommunale udbud**

Kloge Hænder og skole-virksomhedssamarbejde generelt kan udbredes og understøttes gennem kommunens udbudspolitik. Eksempelvis kan kommunale udbud til entreprenørvirksomheder ifm. renovering af skoler indeholde en opfordring eller social klausul om, at entreprenører indgår i samarbejde med skolen om projekter som Kloge Hænder.